

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

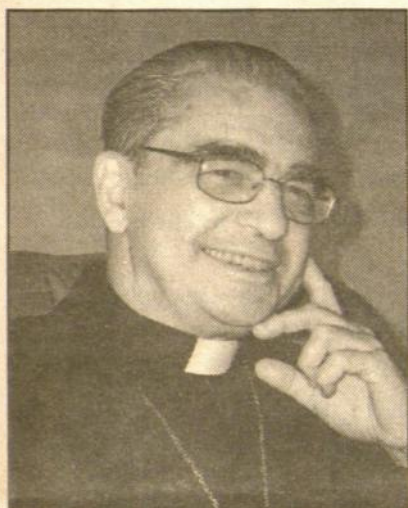
2007 GRUODŽIO 22 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 248 (44)

Brangieji,

tikriausiai dažnam Lietuvos žmogui, ne tik vaikui, bet ir suaugėliui, Kalėdos kelia mintis apie dovanėles. Vieni dovanėlių trokšta ir laukia, kitiems rūpestis joms sutaupyti, jas surasti, gražiai suvynioti ir nemačiom po eglute padėti. Išties smagu dovanoti ir būti apdovanotam, retas tegali šiam džiaugsmui atsisipirti.

Tačiau ieškodami ir priimdami dovanėles neužmirškime dangiškos dovanos, kurią visų mūsų Tėvas atsiuntė kalčių prislėgtai ir nukamuotai žmoniškai. Ar atpažįstame Dievo Sūnaus gimimo dovaną? Jėzus Kristus, mūsų Išganytojas, atėjo kiekvieno išvaduoti iš nuodėmės pančių ir pakviesti į amžinąjį džiaugsmą. Ši do-

vana skirta visiems, bet drauge yra asmeninė, nes ją gauna tik tas, kuris priima į širdis besibeldžiančią gerąją žinią.

Per Šventąsias Kalėdas gimsta pats Gyvenimas, sunaikindamas nuodėmes, įveikdamas mirties baimę ir atverdamas nepraeinančios laimės vartus. Šventovių varpai mus ragina: *Pabusk, kuris miegi, kelkis iš numirusių, ir apšvies tave Kristus (Ef 5, 14)*. Dievas panorą tapti žmogumi, peržengti mirties slenkstį, kad atvertų mums amžinybės perspektyvą. Skubėdami sveikinti Dievą Kūdikį, džiaukimės ir dėkokime Viešpačiui už Jo begalinę meilę ir gailingumą. Atgailos malone nuskaistinė savo sąžinės, susitikime su mūsų Išganytoju ir bendrai švėskime šį susitikimą.

Švėskime Kalėdas kaip ypatingos Dievo dovanos, o ne vien tik dovanėlių šventę. Dovanos, kuri pripildo mūsų gyvenimą prasmės ir palaimos, kuri nesusinaudoja ir nesusidėvi. Priešingai, ji nuolat mus turtina, jei tik pasitikime Dievu ir leidžiame jam veikti mūsų kasdienybėje. Tegu tos dovanėlės, kurios daugelio laukia, būna tikrosios dovanos regimu priminimu. Tegu šventė su malda ir ramybės palinkėjimu ateina į kiekvieną būstą, ir Viešpaties malonė tebūna su jumis visais.

Kardinolas Audrys Juozas Bačkis
Vilniaus arkivyskupas metropolitas

Kitame numeryje:

- Dana Palionytė. Pirmajai lietuviškai plokštelei –100.
- Ingrida Korsakaitė apie Vytautą K. Jonyną ir jam skirtą monografiją.
- Jūratės Kazickaitės smagios viešnagės Vilniuje.

Tyliojo nakties tespindi Kalėdų žvaigždė!

Kalėdų žvaigždė. Irena Dauksaitė-Guobienė. Mišri technika. 2007 m.

*O ten aukštai
Žvaigžde – gal sniegule? – mirgėjai
Ir netikėjai,
Kad mūs širdis,
Ta mūs tamsi, karščiuojanti širdis
Tave tuoj sutirpdys
Kaip dykumų įkaitę vėjai.*

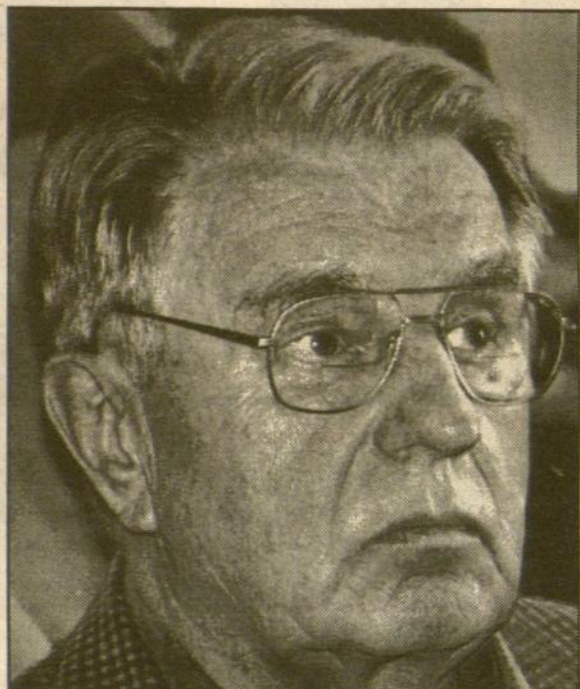
Antanas Jasmantas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Kardinolas Audrys Juozas Bačkis. Kalėdinis žodis.
- 2 psl. Justinas Marcinkevičiaus. Eilėraščiai.
- 3 psl. Benas Urbutis. Užburtoji fleita.
- 4 psl. Pranas Gailius. Tikrovė yra tuščia.
- 6 psl. Giedrė Jankevičiūtė. LDD ne per nacionalinio atgimimo prizmę.
- 7 psl. Aldona Žemaitytė. Šimtas metų – akies mirksnis.
- 8 psl. Aušra Gudavičiūtė. Kalėdinių renginių mozaika.

Redaguoja Aldona Žemaitytė

aldaze@gmail.com

Algimanto Žižiūno nuotr.

prie išdžiūvusių mirusių
tėviškės skriodžių
sėdėjau tuščiomis akimis
iškirsti buvo seni gluosniai
apsunkusių savo lyrą
ant kelių laikiau
ji slėgė mane
nebuvo ant ko pakabint jos
iškirsti buvo gluosniai

atsiminiau maumedį
sodo kampe
tėvas kadaise sodino jį
aš prilaikiau žiūrėjau nesupratau
kad ant jo šakos
po daugelio metų
teks pakabint savo lyrą
tokio padargo tada
dar nežinojau
dabar neturiu kur dėti

*

Paklupdytas prie žydinčių vasaros kojų.

Atleidimo, be žodžių meldžiu, atleidimo –
ir mušuos į krūtinę rugių kalneliu.

O žemelės kvėpėjimas – Viešpatie mano!
Kraujo rankomis glostau laukinę aguoną:
už gyvus ir mirusius, gyvus ir mirusius.

Virš pasaulio atsiveria ašaros langas:
ak, tylioji žvaigždė, ak, teisioji sesuo,
ak, erškėtrožės žiedas ant pavargėlių duonos,
Dievo pėdsakas per vakarėjančią širdį.

Čia pasėti rankas, kad jos glostytų žemę,
kad laikytų ją mums, kol delnuos atsivers
meilės stigmos negėstančios. Rūpescio medis
seka lyg šuo iš paskos: ant sausų jo šakų
tartum paukščiai per naktį numirėliai gieda.

1987

Justinas Marcinkevičius

Nebaigtas eilėraštis

kad poeto rankos nevedžiojama sniege
parašytum: MANE THEKEL PHARES.

*

lyg būtų iš manęs baugi nakties gaida
girdėta kažkada regėta kažkada
suskambus tamsoje karščiuojančioms akims
yra yra yra tik negali apimt
tiktai iš visko tik viliojanti grėsmė
saldumas gomury kalėdinė giesmė
mėginimas pakilt kritimas vėl ir vėl
ne lempa palubėj liūdna liūdna vėlė
baugi tamsos gaida artyn artyn artn
atrodo kad myliu ir suprantu mirtim
bet ne gyvenimu

Kokia prasmė eilutėje, kurią
rašau žvaigždėtam vakare?

Kas pateka joje, kas nusileidžia,
ką atstumia jinai arba ko geidžia?

Galbūt ji tikisi, kad ištarta nulems
gyvenimą žmonėms ir gyvuliams,

bus vieškelio, taku, lieptu ar tiltu,
stalu, aplink kurį visi sutilptų?

Ak, varge, varge! Ak, dangaus ugnie,
klajojanti! Many, bet ne namie.

O koks bejėgis, koks naivus ir menkas
žmogus virš savo žodžio pasilenkęs,

Vis ieškantis prasmės eilutėje, kurią
rašau žvaigždėtam vakare.

Angelo plunksna

Nusileisk, baltoji, žiemą, nusileisk,
kad sniege ilgiau išliktumei nepastebėta.
Ieškančių pilna naktis. Visais keliais
ieškančių jau apibėgta.

Gal aušra uždegs tave ugnim staigia,
gal ir balsas bus, tau vienai taręs,

R. Požerskio nuotr.

*

Pieva, motinos pilnoji! Pasimelsk
už paukščius danguj ir žemėje, už jų lizdus.
Pažiūrėk, kokie išvarginti laukai ir mes –
už laukus ir mus ant lauko atsidusk:

kad nedideli užaugom, kad maži,
žolę ištrypėm, kai lakstėm šen ir ten.
Žeme, motinos pilnoji! Ak, pražysk,
būk sekmadieniu ir santaikos švente.

Tavo žiedą baltą galvą vis regiu,
meilės skarą be pradžios ir pabaigos.
Kiek čia mūsų prie ugnies ir prie rugių:
nuramink, sutaikink mus, atleisk,
paguosk!

Suaugusieji mėgsta stebuklines pasakas

Nemirtingoji opera Vilniaus kongresų rūmuose

MARIUS SIMANIŠKIS

W.A. Mocarto operos „Užburtoji fleita“ premjera Vilniaus kongresų rūmuose įvyko šių metų gruodžio 2 dieną. Operos statytojai – garsioji trijulė, praėjusiais metais toje pačioje salėje pastčiusi G. Puccini operą „Bohema“: Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro dirigentas Gintaras Rinkevičius, režisierė/prodiuserė Dalia Ibelhauptaitė ir kostiumų/grimo dailininkas Juozas Statkevičius. Šiemet jiems talkino scenografas Dick Bird, šviesų dailininkas Peter Mumford, scenografė Jūratė Sodytė ir Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro choras (vadovas Česlovas Radžiūnas).

Jau pernykštis „Bohemos“ pastatymas buvo didelio efekto teatrinis – muzikinis reginys, įrodęs, kad kūrybinis bendradarbiavimas gali būti sėkmingas, jeigu tikslingai pasirenkami artistai, šiuo atveju – solistai, ir tobulai apmąstomos visos sudedamosios spektaklio dalys. „Užburtojoje fleitoje“ dainuoja tie patys solistai, kaip ir „Bohemoje“. Tai Edgaras Montvidas (tenoras), Laimonas Pautienius ir Dainius Stumbras (baritonas), Asmik Grigorian, Joana Gedmintaitė ir Sandra Janušaitė (sopranas), Egidijus Dauskurdis (bosas). Šiemet prie jų prisidėjo tenoras Kęstutis Alčiauskis, baritonas Arūnas Malikėnas, viešnia iš Austrijos, nuostabus sopranas Heidi Wolf, dvi jaunos solistės lietuvaitės Lauryna Bendžiūnaitė ir Ieva Prudnikovaitė.

Sakoma, kad „Užburtoji fleita“ yra populiariausia Mocarto opera nuo pat jos parašymo 1791 metais. Rašyta paskubomis, tarp kitų gausybės darbų, išpareigojant kolegoms masonams. „Norėta sukurti ne šedevrą, o tiesiog 'sukurpti' patrauklią pjesę, atviliojančią miestelėnus į teatrą, – rašoma spektaklio buklete. – Ir žanras buvo pasirinktas zingšpylis – ne per daugiausia muzikos, kad nevargintų, užtat ji pajavairinta lipksmais dialogais, o libretas – tikras kratynys – prikimštas įvairiausių smulkmenų, kad kiekvienas jame rastų tai, ko nori“. Gal tai ir yra operos populiarumo paslaptis net ir tarp XXI amžiaus žiūrovų... Auditorijai visuomet reikės stebuklingai šviesios Mocarto muzikos ir pasakiško siužeto su laiminga pabaiga. O kūrėjams toks siužetas atveria laisvę fantazijai ir sceniniams efektams. Gintaras Rinkevičius teigia, kad „šiam spektaklyje esama elementų nuo komedijos iki misterijos, nuo operos iki dramos ir net bažnytinės oratorijos. Tai stebanti sintezė ir nepaprasta įvairovė“.

Pastatymas iš tiesų labai išraiškingas ir efektingas, nors tą efektą mažina tokiems renginiams nepritaikyta Kongresų rūmų salė. Jau žiūrint „Bohemą“ į akis krito patalpos ankštumas, nes šviesų ir garso efektai ankštoje erdvėje gali sukelti atvirkštinį įspūdį. Šis minusas dar labiau išryškėja „Užburtojoje fleitoje“. Puikūs solistai, ypač E. Montvidas (Taminas) ir L. Pautienius (Papagenas). Nuostabi muzika, efektingi kostiumai. „Sukurtas visai naujos kokybės teatrinis kostiumas. Jokioje teatro scenoje tokio sudėtingumo teatrinis kostiumas neegzistuoja“, – sako Dalia Ibelhauptaitė. Taigi išradingi kostiumai, galingas choras, dinamiškas scenovaizdis ir garso efektai... Bet vargas tiems, kurie sėdi pirmose parterio eilėse ir orkestro muzikantus gali tiesiog pačiupinėti.

Operos siužetą, kuris žiūrovus nukelia į senovės Egipto dykumas, šventyklas, valdovų rūmus, kur vyksta paslaptingi žynių ritualai, žybčioja

Princas Taminas – solistas Edgaras Montvidas.

Papagenas ir Papagena – Laimonas Pautienius ir Joana Gedmintaitė.

meilės ir neapykantos bei keršto sankirtos, režisierė Dalia Ibelhauptaitė valdo stebėtinai tvirta ranka, kaip ir atlikėjų mizanscenas. Šios režisierės spektakliuose („Bohema“, „Užburtoji fleita“) solistai turi išmanyti (arba išmukti) ir judesio, šokio, bei charakterių psychologizmo subtilybes. Čia daug judama, ir atrodo, kad į tradicinę statišką operą persikėlė šiuolaikiniam dramos teatrui būdingas judesys, besistengiantis atimti prioritetą iš žodžio, šiuo atveju – iš muzikinio žodžio. Kad taip neatsitinka, o žiūrovų akyse gimsta naujos kokybės operos spektaklis, nulemia dirigento, režisierės ir kostiumų dailininko kolektyvinė meistrystė. Sceną be paliovos užpildo nuolat judančių, šokančių, persirikiuojančių nebylių, bet išraiškingiems dialogams atlikėjų kompozicinių grupės. Žiūrovui neleidžia nuobodžiauti ne tik puikiai išlavinti solistų balsai, bet ir vaidybinė jų laikysena, ir besikeičiantis scenovaizdis, ir choro tikslingas kompozicinis persirikiavimas. Panašu į tai, kad Dalia Ibelhauptaitė, net ir neturėdama tinkamos erdvės savo kūrybinėms ambicijoms įgyvendinti, ryžtingai kuria naujo tipo operos teatrą – *savo teatrą*.

Ką gi, sėkmės jai ir ja patikėjusiems jos bendraminčiams, solistams – artistams, kurie nusipelnė ypatingo įvertinimo. „Užburtoji fleita“ gana dažnai Vilniaus kongresų rūmuose viešpataus visą gruodį ir, ko gero, sausį. Gal net iki pavasario... □

Finalinė operos scena.

Dmitrijaus Matvejevo nuotraukos

Tikrovė yra tuščia

Dailininko Prano Gailiaus išsikalbėjimas rašytojui Valdui Papieviui

Kelionė į Lietuvą

Jau daug metų pradingęs iš Čikagos spaudos, ką jums galėčiau papasakoti apie savo gyvenimą nuo to laiko? Čia, Paryžiuje, toliau dirbau, per tuos metus nutiko daug visokių įvykių. Vienas iš svarbiausių — mano kelionė į Lietuvą. Prisimenu, kaip mudu su Mackumi kalbėdavomės apie savo tėvynę, kaip mums buvo jos gaila. Ir atsirado proga prieš pora metų, 2005-aisiais, surengti parodą Lietuvoje. Man toji kelionė buvo labai smagi, pirmą kartą pamačiau Vilnių. Paroda buvo surengta Radvilų rūmuose, labai geroje patalpoje. Tai man buvo didelis įvykis.

Prisimenu, kai mes dar anais laikais kalbėdavomės apie Lietuvą, vienas kitas iš jos jau buvo grįžęs ir man sakydavo: Pranai, nemanyk, kad Lietuvoje tu atrasi savo praeitį. Man net kažkas patarė: tu tik ten nevažiuok, nevažiuok, nes Lietuvoje tik verksi. Ir šiuose žodžiuose buvo šiek tiek tiesos. Aš irgi šitai išgyvenau.

Man atrodo, kad mes grįžtame į Lietuvą, kažko ieškodami. O mums ten reikėtų važiuoti, nusikračius ieškojimo. Gal tada mūsų įspūdžiai būtų optimistiškesni. Mes važiuojame ne į dabartinę Lietuvą, o tikėdamiesi rasti tai, ko mums trūko, kai ją palikom. Ko mums trūko? Mums trūko upeilio, medžio, bakūžės, o metai juk bėgo. Mes galime vienas į kitą pasižiūrėti ir pamatysime, kaip bėga metai, į mus visai nekreipdami dėmesio.

Man buvo miela pamatyti Vilnių, tai tikrai labai gražus miestas. Tos jo bažnytėlės — tai kažkas nepaprasta. Kaip kokios bobutės, į kurias labai jauku žiūrėti, jos ir kairė, ir dešinė, ir priešais. Buvo didelis netikėtumas tarp jų pamatyti vieną kitą dangoraižį. Jėzus Marija, net šurpas nukrėtė. Išsigandau: nejaugi jie Vilnių taip sugadins? Bet tarp tų bažnytelių man tikrai buvo jauku.

Vilniuje prisiminiau, kaip aš pirmą kartą atvažiavau į Čikagą 1963-aisiais. Žiūriu, bokštai, — čia vienas, čia kitas. Bet ten buvo ne bažnyčių bokštai. Ten buvo pinigų bokštai. O bažnytėlės buvo nematomos. Vilniuje ir kitose Lietuvos vietose matytos bažnyčios, tarp jų buvo ir medinių, man priminė mano jaunystę.

Po Vilniaus buvo surengta paroda ir mano gimtuosiuose Mažeikiuose.

Tad galiu pasakyti, kad po 60 metų pertraukos buvau tėvynėje. Ir tikiuosi, kad dar grįšiu. Su paroda ar be parodos, bet norėčiau dar grįžti. Ir į Čikagą dar syki man rūpėtų nuvažiuoti. Tai — svajonės; svajoti niekas nedraudžia. Jeigu šitoj mūsų epochoj nebus sugalvota, kaip ir mūsų svajones supančioti...

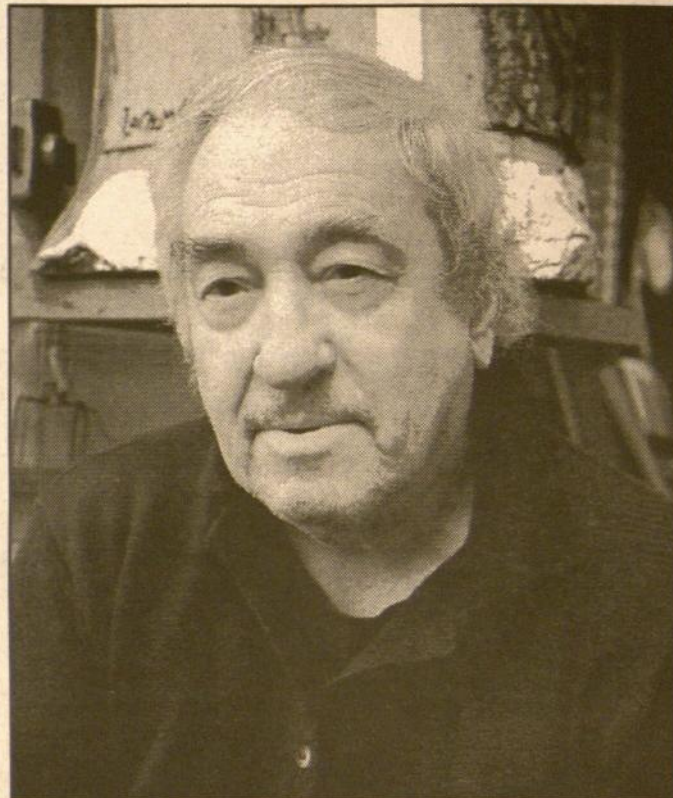
Man Lietuvoje nepatiko tai, kas nepatinka apskritai mūsų epochoje. Mes dabar gyvename *contemporain* laiku. Aš vadinu *contemporain*, *le purin* prancūziškai yra mėšlas, arba srutos. Aš jaučiuosi gyvenantis epochoje, kuri yra mėšliška, bet kartu pozityviška. Žinai, kaip mes Lietuvoj dėdavom mėšlą, kad grūdai geriau augtų. Mes mėšlo dabar turime visur — ir ausyse, ir akyse. Ir galvose yra mėšlo. Lietuva taip pat yra tos mėšlo epochos atspindys, aišku, kitoks negu čia, Prancūzijoje. Vil-

niuje, jo parodų salėse, aš mačiau tas pačias vibracijas kaip visame šiuolaikiniame pasauly. Ir dėl to liūdna. Labai gaila, kad tuos pačius dalykus matai, nuvažiavęs ir į Niujorką, ir į Stokholmą, ir į Tokiją.

Kas man yra Lietuva? Lietuva man pirmiausia — gamta, man Lietuva yra upė, man Lietuva yra medžiai. Ir mano prisiminimuose Lietuva yra gyva, visi laukai gyvi, pilni karvių, ožkų. Dvaruose buvo daug gyvulių, kiemuose buvo pilna vištų. To beveik nemačiau dabartinėje Lietuvoje. Lietuva susikrovusi į miestus, o jos kaimas labai liūdnas. Aš nejaučiau kaimuose gyvenimo. Ir dėl to labai gaila.

Čia kaip tas *contemporain* laikas, kuris yra tuščias. Jis mus užima, tačiau jis mūsų nemaitina. Esame labai užimti, mus nori visur suvilioti, tik eik, eik, praeik, žiūrėk. Kaip mes dabar žiūrime parodas tuose moderniuosiuose Beauburgo ir į jį panašiuose muziejuose? Mes beveik nesustojame prie darbų. Arba jei sustojame, tai tau ten visokias cackas daro, kibina... Visa tai — viliojantys, bet laikini dalykai. O tikrovė yra tuščia. Tuščia kaip Lietuvos laukai.

Aš ir Latviją mačiau pro automobilio langą. Latvijoje irgi tas pats. Tuščias kraštas ir keli gabalai, kur žmonės bando juoktis, šokti, džiaugtis, žodžiu, šokinėja. Bet šokinėja dėl to, kad jaučia, jog kažko labai trūksta. Aš kalbuosi su daug žmonių, ir vyresnių, ir jaunesnių, ir labai daug kas jaučia tą patį trūkumą, sako: čia *de la merde*. Visi bent kiek jautresni žmonės, kuriems reikėtų ne tokios paviršutiniškos kultūros, jaučia tą trūkumą. Žmogus juk galvoja, iš kur aš ateinu,

Pranas Gailius

kur einu ir kas aš esu. Bet to dabar beveik nebėlikę, viskas dabar merkantiliška. Su menu, su sveikata, su visom gyvenimo sritim mūsų santykiai yra merkantiliški. Ir kaip sakė Baudelaire, kuo jie padoresni, tuo duoda daugiau pinigų. Tas padorumas tik tam, kad uždirbtum daugiau pinigų.

Vilniuje aš mačiau vieną mandrą vietą, šiek tiek panašią į Beaubourgą, ten net neįėjau, man užteko pažiūrėti pro langą. Tie patys dalykėliai

sudēti ant laiptu, sukabinti, velnias žino, kas ten.
Visa tai Paryžiuoj aš matau jau trisdešimt metų.
Man jau geriau su draugu išgerti taurę vyno kavinėje nei vaikščiot po tas jų manifestacijas, kurias
iš tikrųjų jau mintinai pažįstu.

Kodėl mano tokia nuotaika, Valdai? Kaip mėnininkas, aš visada šaukiuosi kitą asmenį. Aš esu asmuo, aš kreipiuosi į kitą asmenį. Aš darau darbą kitam asmeniui. Nedarau kolektyviško darbo, nedarau darbo gatvei. Aš noriu, kad atsirastų santykis su kitu žmogumi. Kaip saktų filosofas, su *l'autre*. Ir aš nežačiu, kad visas tas dabartinis draskymasis mane kaip nors liestu. ka nors man saktų

Tačiau esu nusiteikęs pozityviai. Jaučiu, kad ir mano, gana nuo viso to atsitraukusio, kūryba būtų kitokia be to aplinkinio draskymosi. Tik nepamanykit, kad esu visiškai priešiškas. Iš to mėšlo kažkas auga. Tuo esu tikras. Ir šis žinojimas man taip pat kažką duoda, aš darau tokius dalykus, prie kurių kitoje epochoje gal nebūčiau priėjęs. Manau, kad jeigu taip darau, tai darau todėl, kad gyvenu šiame laike. Aš gyvenu šitoje epochoje, esu jos augintinis.

Kelionė į Čikagą

Prieš pasitraukdamas iš Lietuvos, aš niekur nebuvau išvažiavęs iš Mažeikių, visa Lietuva man buvo Mažeikiai, nebuvau matęs nei Vilniaus, nei Kauno. Savo kelionę į Lietuvą dabar lyginu su savo pirmuoju apsilankymu Čikagoje 1963 metais, kai važiauvau aplankyti tėvų. Pasakyčiau, kad man tada buvo beveik stebuklingiau. Nuvažiuoti į Čikagą ir rasti tiek lietuvių, jie turėjo ir savo radiją! Susitikau su žmonėmis, apie kuriuos suvau tiek girdėjęs... Tikrai galima sakyti, kad Čikagoje aš suradau kultūrinę Lietuvą. Ir šis susitikimas su lietuviais mane labai dinamizavo: Jaučiausi taip, lyg būčiau atsidūręs Lietuvos širdyje. Algimantas Mackus, Kazys Bradūnas, santariečiai, jie mane labai šiltai priėmė, surengė man parodą. Kai kurie tada užsimezgė ryšiai iki šiol tebegyvi. Buvo žmonių, kurie man tikrai daug padėjo, kaip Nemickas arba Bylaičių šeima, dar keletas, kuriems mano darbai patiko, kurie juos mėgo.

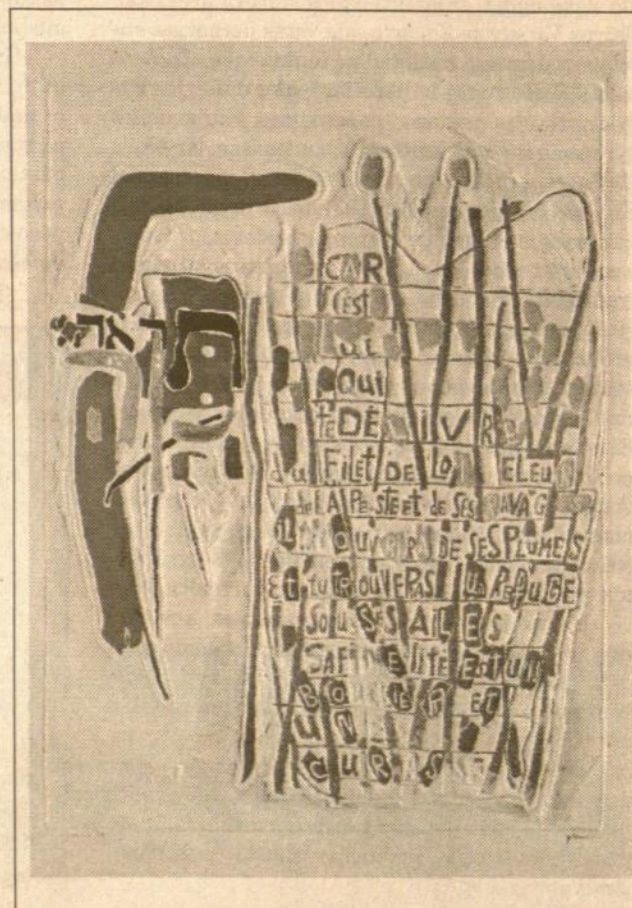
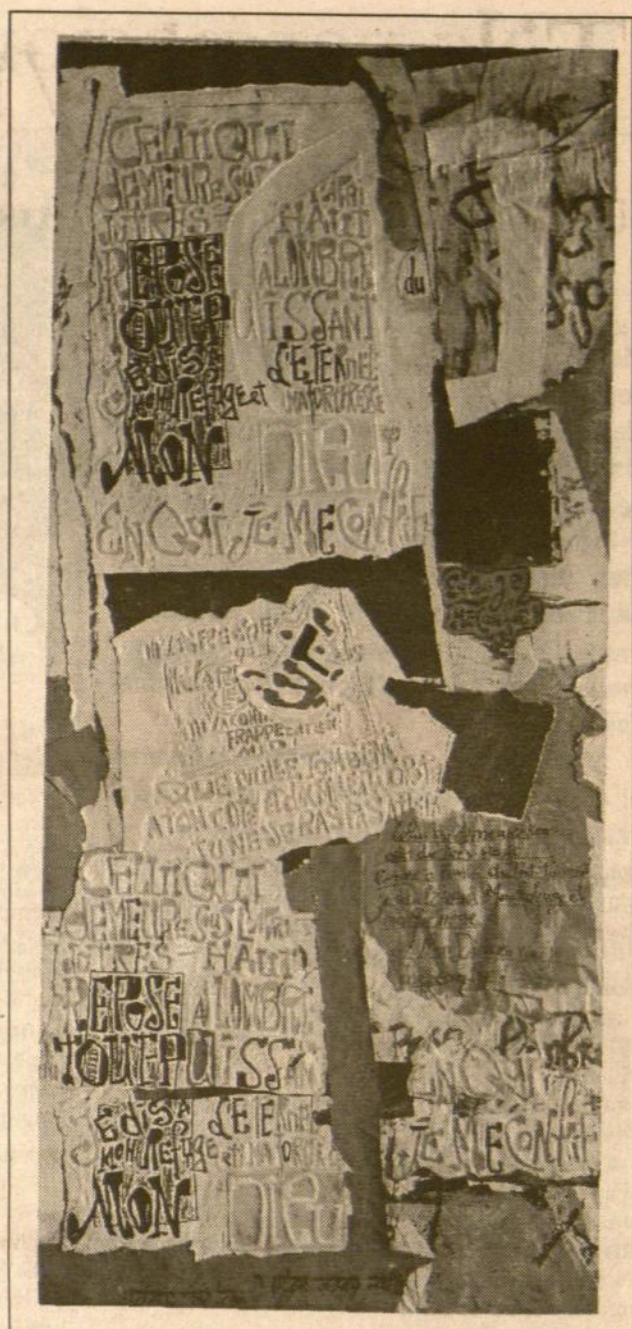
Ir dabar, kai po tiek metų aš vėl buvau Lietuvoje, prisiminiau kelionę į Čikagą, aš šias dvi keliones linksniuojau. Visam krašte girdėti kalbant lietuviškai, kur tik eini, buvo keista ir smagu. Bet aš vis tiek galiu sakyti, kad mano pastaroji kelionė į Lietuvą nebuvo pirmoji. Aš jau buvau nuvažiavęs į Lietuvos kultūrinį centrą, Čikagą. Buvau nuvažiavęs į Ameriką, bet jaučiausi taip, lyg būčiau nuvažiavęs į Lietuvą. Kadangi visą laiką buvau tarp lietuvių, kalbėjau lietuviškai, buvau lietuvių kultūrinėje aplinkoje. Atvirai pasakysiu, kad tos

kultūrinės aplinkos Čikagoje aš radau netgi daugiau, negu prieš pora metų nuvažiaavęs į Lietuvą. Dėl nieko niekam nepriekaištauju, bet šitai išgyvenau, toks man liko įspūdis. O gal jis kilo todėl, kad kai buvau Čikagoje, buvau dar jaunas. Bet lietuviškumas Čikagoje mane sujaudino ir išjudino labiau nei per mano praėjusią kelionę į Lietuvą. Nors aplinka Amerikoje buvo visai kitokia.

Toks ispūdis man iškilo dabar, ir jis iškilo savaime, man nenagrīnējant, jis man ir pašam nevisai suprantamas. Aš nesu nagrinājimo žmogus, nesu sistematiskās. Ir dar aš esu ateitis žmogus. Man praeitis yra žila, o ateitis yra jauna.

Dabar mano ateitis labai dinamiška, darau didelį darbą, kuris mane surado. Jis mane tiesiog užpuolė. Bet jeigu ši tema mane užpuolė, vadinasi, aš jos jau laukiau, buvau pasirengęs. Ir staiga ji mano galvoje išsprogo, visą mane užvaldė. Tai buvo tokia akivaizdybė, kurią gali palyginti su tuo, kada esi išalkęs ir tau duoda, štai, valgyk. Tai aš dabar labai isi-

traukęs į šį darbą. Nėra lengva, kaip visada, kai nori padaryti, kas tau labai priširdies. Atrodytų, turėtų būti labai lengva, bet yra ir sunkumo. Toks paradoksas.

Dabar dar galime pagalvoti, ką aš, šitaip jaukiai sėdėdamas šitoj Paryžiaus kavinėj, galėčiau palinkėti Lietuvai Kalėdų proga. Sayo dviems tėvynėms: tai, kurioje esu gimęs ir į kurią neseniai vėl sugrįžau, ir tai, kuri mane tarsi iš naujo pagimdė, nes kelionė į Čikagą man buvo tam tikras naujas gimimas, – aš linkėčiau optimistiškiau žvelgti į ateitį. Jau Čikagoje aš pastebėjau, kokie gabūs lietuviai. Ir tokio gabaus krašto žmonėms negalima menkinti nei savęs, nei savo tėvynės, negalima sakyti, kad viskas yra šūdas. Jei tokių gabumų žmonės nespjau ant verčių, jie visuomet išaugs. Tik reikia pasitikėti savimi. Visi mes juk dabar esame valstybių jūroje, kurios bangos mus kleksi, klek, klek, panašiai kaip moterys užpakalius judina tai į vieną, tai į kitą pusę, ir mes labai lengvai galim prarasti pusiausvyrą. Bet šią pusiausvyrą išsaugoti mums gali padėti tas pats tautiškumas, net ir ta mūsų tautodailė. Aš esu akių žmogus, tai mūsų tautodailė man yra labai svarbi. Man atrodo, kad dabartinis nelengvas Lietuvai laikotarpis praeis, kad žmonės vis tiek išsipagiriuos iš to naujumo, nusišluostys akis ir, suleidę į savo žemę šaknis, darys įdomius lietuviškus darbus. O Čikagos lietuviams aš norėčiau palinkėti, kad jie tebeliktų lietuviškumo tvirtovėmis, kiekvienas žmogus, kai aš ten svečiavausi, buvo tvirtovė. Ir man labai daug davė. Aš žinojau, kad esu lietuvis, bet tam mano

lietuviškumui jie suteikė ir medžiagos, ir gyvybės. Norėčiau jiems palinkėti, kad jie tebeliktų tokie tvirti ir kad tas tvirtumas būtų perduotas naujosios generacijos. Kad išliktų jautrumas ir didelis noras padėti Lietuvai, kokie anuomet buvo.

Paryžius,
2007 lapkričio 26 d.

...Ne per nacionalinio atgimimo prizmę

GIEDRĖ JANKEVIČIŪTĖ

Tęsinys. Pradžią gruodžio 15 d. *Kultūros* laidoje.

Menotyrininkė, dailės istorikė Giedrė Jankevičiūtė, dalyvavusi Lietuvos dailės muziejaus ir Lietuvos dailės istorikų draugijos surengtoje konferencijoje apie Pirmąją lietuvių draugiją, pažymint šios draugijos ir Pirmosios lietuvių dailės parodos šimtmetį, tarp pranešėjų išsiskyrė brandžiu, daug istorinių meninių faktų sukaupu pranešimu, į šį lietuvių kultūrinio atgimimo reiškinį pažvelgdama tarptautiniame kontekste.

Praejusiam numeryje spausdinome pirmąją G. Jankevičiūtės sutrumpinto pranešimo dalį. Šiuokart pateikiame antrąją, manydami, kad visą tekstą įdomu ir naudinga perskaityti mūsų kultūros istorija besidomintiems *Kultūros* skaitytojams.

Lietuvai geografiškai ir kultūriškai artimesnėje Lenkijoje, kurios teritoriją buvo pasidalijusios dvi didžiosios galybės – Rusija ir Habsburgų imperija – dailės draugijų buvo kur kas mažiau nei Vakarų Europoje, ir jų veiklą nėra labai sunku aprėpti bei aptarti, išskiriant ypatumus, kuriuos pastebime taip pat ir Lietuvių dailės draugijos (LDD) veikloje. Seniausia Lenkijos dailės rėmimo organizacija – Krokuvos dailės bičiulių draugija – vadovavosi panašiais tikslais kaip Londono nacionalinės galerijos steigimo entuziastai. Jie siekė ugdyti ir lavinti dailės žiūrovą apskritai. Įkūrus Varšuvoje *Zachęta*, akcentas perkeltas, sutelkiant dėmesį į nacionalinę lenkų dailę. *Zachęta* tikslas buvo remti konkrečiai lenkų dailę, jos kūrėjus. Naujas posūkis, paženklinęs naują dailės gyvenimo ir meno kultūros brandos fazę, išryškėjo Krokuvoje atsiradus dailininkų organizacijai *Sztuka*. Ji pradėjo veikti 1897 m. ir dominuojantį vaidmenį stengėsi įgyti, propaguodama *art nouveau* arba secesijos stilių, kurį tapatino su vietos tradicijomis bei siejo su Vakarų kultūros naujaisiais procesais. *Sztukos* propaguojamas stilius greitai įgijo oficialaus lenkų nacionalinio stiliaus statusą, kurį išsaugojo labai ilgai, nepaisant įvairių vėlesnių modernistinių grupuočių puolimo. Estetinių pažiūrų kovą, reiškiančią visuotinių meno orientyrų permainas, Rusijoje ženklino *pereživnių* pasirodymas, Prancūzijoje – impresionizmas, kiek vėliau įvairūs simbolistų sambūriai, XX a. pradžioje – klasikinio modernizmo grupuotės, pradedant kubistais, baigiant surrealistais.

Lietuvoje apie dailininkų grupuotes, kovojančias dėl tam tikrų stiliaus normų įtvirtinimo, pradėta kalbėti tik nuo XX a. trečio ir ketvirto dešimtmečio sandūros. Taigi mūsų sąlygomis XX a. pradžioje galėjo veikti vien dailės rėmimo organizacijos, skatinančios elementarių meno gyvenimo pagrindų plėtojimą. Tačiau LDD istorijoje būtų neteisinga ignoruoti kai kuriuos ypatumus, liudijusius organizacijos potencialą išlikti ir veikti naujomis sąlygomis.

1926 m. atsikūrusi LDD tapo pagrindine parodų organizatore. Išskirtinis jos surengtų parodų ypatumas – orientacija į užsienio dailės sklaidą Lietuvoje. Apsiribota kaimynų latvių kūrybos pristatymu. 1926 m. vėlyvą rudenį Kauno publika pamatė ką tik Paryžiuje, tarptautinėje dekoratyvinės dailės parodoje, rodytus ir aukštai įvertintus porceliano dirbinius, dekoruotus latvių modernistų Belcovos, Sutos, Vidbergo. 1927 m. LDD salone pasirodė Latvijos nepriklausomieji. Abi šios paro-

Kazio Šimonio plakatas Lietuvių dailės parodai Rygos miesto muziejuje. 1928 m.

dos liudijo, kad latviai yra kur kas geriau susipažinę su Vakarų dailės naujovėmis nei lietuviai, kad jų dailės gyvenimas yra įvairesnis ir turtingesnis. Taigi LDD parodos turėjo stiprų švietėjišką pobūdį ir propagavo dailės naujoves.

Antrajame veiklos etape LDD tęsė ankstesnį darbą skleisti dailę provincijoje, gausinti jos mėgėjų Kaune. Tačiau kartą pradėjo pretenduoti į papildomą, grynai meninių savitarpio mainų sritį, svarbią dailės profesionalams. Deja, draugija neturėjo nuolatinės būstinės, tenkinosi nuomotomis patalpomis Laisvės alėjos 61 numeriu pažymėtame name, kuris priklausė marionams.

Galbūt, jei LDD būtų pavykę įsigyti būstinę, ji būtų išlaikiusi savo statusą kaip parodas rengianti ir dailę populiarinanti organizacija. Pavyzdžiui, patalpas ir funkciją išsaugojo istorinė *Zachęta* būstinė, nors pati organizacija ir iširo, praradusi reikšmę bei įtaką. Taip pat klostėsi ir Prahos Maneso dailininkų draugijos (ček. *Spolek výtvarných umelců Mánes*, pgl. čekų dailininką Josef Mánes)

Latvių manufaktūros „Baltars“ parodos, surengtos LDD salone, Kaune, plakatas. 1926 m.

istorija. Tiesa, Maneso draugija, skirtingai nuo *Zachęta*, atsirado kaip nacionalinė dailininkų organizacija. Maneso draugija gimė 1887 m. susibūrus čekų kilmės Prahos dailės mokyklos auklėtiniais. Jie vadinami Nacionalinio teatro kartos įpėdiniais, nes čekų teatralai pradėjo skelbti nacionalinio atgimimo idėjas anksčiau nei dailininkai. Po kelerių metų draugijos nariai pradėjo kritikuoti akademijos normas bei dailės mokymo būdus, skelbė secesionistines idėjas. Tuo jie panašūs į Krokuvos *Sztuka*. Nuo 1896 m. draugija leido žurnalą *Volné smery*, o nuo 1898 m. pradėjo rengti parodas, pristatančias visuomenei naują meną ir jo kūrėjus. Net ir nuomotose salėse draugija eksponavo ir savus modernistus, ir užsienio įžymybes nuo Rodino iki Picasso, Kirchnerio ar Deraino. Kaip parodų salė Maneso namai sėkmingai veikia iki šiol. Kartu tai ir svarbus čekų avangardo architektūros pavyzdys.

Ką nuveikė LDD? Parodos, liaudies meno rinkiniai, lietuvių dailės kolekcija, leidyba, stipendijos dailininkams. Pirmojo pasaulinio karo metais pasinaudota vokiečių pasiūlyta amatų rėmimo programa. Įsteigtos mokyklos amatininkams. Taigi galima būtų pasakyti, kad Lietuvių dailės draugija norėjo būti tipiška dailės rėmimo organizacija, tačiau dėl ypač sunkių veiklos sąlygų, kurias lėmė lietuvių bendruomenės mažumas ir skurdumas, jos veikla tik nepriklausomybės sąlygomis įgijo platesnius užmojus ir suteikė pagrindą formuoti dailininkų organizacijoms, siekusioms įsitvirtinti visuomenėje ir ideologine, ir ekonomine prasme. LDD sumodeliavo tam tikrą meno kultūros istebliškumą. Tam turėjo reikšmės ir heroizuota veikla, ir draugijos kūrėjų asmeniniai ryšiai su politikais, visuomenės veikėjais.

Dar per mažai lyginome LDD ir Vilniaus dailininkų draugijos veiklą. Tiesa, apie šių draugijų koegzistavimą ir vietą Vilniaus kultūros panoramoje pradėta svarstyti palyginti neseniai – po 1999 m. Lietuvos dailės muziejuje Laimos Laučkaitės ir Rimos Rutkauskienės pastangomis įvykusios parodos, kurią lydėjo išsamus katalogas, nušviečiantis Vilniaus dailės draugijos veiklą.

Vilniaus dailės draugijos įkūrimas bei veikla patvirtino, kad ekonomiškai bei kultūriškai augančiame Vilniuje atsirado vietos dailininkų branduolys, pajutęs poreikį vienyti jėgas tam, kad būtų lengviau plėtoti normalią profesinę veiklą. Ši veikla buvo nukreipta į dailininkų tarpusavio kontaktų gerinimą bei glaudesnius ryšius su visuomene. Rūpintis savišvieta, orientuojantis į dailės naujoves ir ryšių su visuomene užtikrinimą. Draugijos veiklos rezultatas – dailės rinkinio užuomazga Uziemblos vadovaujamame muziejuje, jau minėta Ivano Rybakovo vadovauta dailės mokykla, labiau priartėjusi prie akademijos statuso nei Trutnevo kursai, specializuoti dailės leidiniai – žurnalas „Dailininkų šeštadienis“, vienkartinis leidinys, skirtas 1914 m. gruodžio 8 d. surengtai Meno dienai. Būtent Vilniaus dailės draugijos veiklos dėka mūsų mieste šmėstelėjo ir autentiško dailės avangardo kibirkštys: 1909 m. Nikolajus Kulbinas iš Peterburgo atgabeno parodą „Impresionistai – trikampis“, o Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse Vilniaus publika galėjo susipažinti su Miuncheno ekspresionizmo atmaina, kurią reprezentavo Marianos Veriovkinos ir Aleksejaus Javlenksio tapyba.

Antrajame veiklos etape LDD irgi pasuko panašia linkme. Vis dėlto Lietuvių dailės draugijos istoriją iki šiol vertiname pernelyg optimistiškai. Juk skirtingai nuo kitų šalių, Lietuvių dailės rėmimo draugija nesugebėjo nei įsteigti parodų salės, nei normalaus dailės muziejaus. Sisteminga dailės leidyba prasidėjo tik XX a. pabaigoje. Mecenavimo tradicija trūkinėjo. Dailės poreikio visuomenėje išugdyti taip ir nepavyko. Taigi iš A. Žmuidzinavičiaus pavaizduoto tapytojo-sėdėjo mestų sėklų sudygo gal kas penkta, o ne viena iš sudygusių daigų irgi pakando lietuviškos šalnos, nusilpnino darganos. □

Šimtas metų – akies mirksnis

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Šis tekstas buvo parašytas, kai Onai Mikulskienei 2005 metų sausio mėnesį suėjo šimtas metų. Neatsimenu, kuriam Lietuvos leidiniui jį siūliau, neatsimenu, ar buvo išspausdintas, bet žinau, kad, išėmusi jį iš savo archyvo, turiu skaitytojams anapus Atlanto priminti, jog po mėnesio didžiąjai lietuvių kanklininkei bus jau 103 metai. Laikas skuba, laikas nelaukia, ir nežinau, ar šiandien minėdamas garbingą žmogaus amžių, rytoj jau nerašys jam nekrologo. Ona Mikulskienė, paskutines savo turiningo gyvenimo dienas leidžianti Vilniaus gerantologijos ir reabilitacijos centre, jau nebevaikštanti, beveik nekalbanti, nusipelno, kad Kalėdų proga būtų prisiminti jos vargai, laimėjimai ir pagerbimai.

1905 m. sausio 30 d. Omske gimė mergytė Onutė, devintas vaikas (iš vienuolikos) caro valdžios į Sibirą po 1863 m. sukilimo ištremtų Mozoliauskų šeimoje. Onytė lankė lenkų pradžios mokyklą, nes jos tėvai turėjo tik du pasirinkimus: arba lenkų, katalikišką, arba rusų, stačiatikių, mokyklą. Tėvai katalikai nuvedė ją į lenkišką, nors mergaitė nemokėjo nė žodžio lenkiškai, nes namuose buvo kalbama tik lietuviškai. Vaikai rodė į Onytę pirštais ir šūkavo: „Žmuidzinka! Žmuidzinka!“ Ji stovėjo nuošaly ir verkė, manydama, kad ją užgaulioja kokių nors labai negražiu žodžiu. Tiksliai kai namuose jai buvo paaiškinta, kad tas žodis reiškia „žemaitė“, apsiraminė. Ji net ėmė didžiuliotis, kad yra lietuvaite, taigi išskirtinė tarp kitų vaikų. „Lietuvaite būti man atrodo didelė garbė“.

Kai kunigas ėmė vaikus ruošti Pirmajai komunijai (ruošė, žinoma, lenkiškai), Onutės mama nuėjo pas jį ir paprašė: „Kunige, tegul mergaitė tikybos mokosi lenkiškai, bet poterius tegul kalba lietuviškai, toks yra mūsų, tėvų, pageidavimas“. Ir kunigas sutiko su šiuo pageidavimu. Visa klasė lenkiukų „Tėve mūsų“ skambiais balsais šaukė lenkiškai, Onytė stengėsi juos perrėkti tardama lietuviškus žodžius. Vaikai vėl juokėsi iš jos „žemaitiškos“ kalbos, bet kunigas sudraudė: „Vaikai, ji teisingai kalba poterius savo tėvų kalba, o jūs nekreipkite į ją dėmesio ir kalbėkite sąvo“. Tas vaikiškas lietuviybės gynimas svetimoje aplinkoje jai paliko įspūdį visam gyvenimui, o gal jau tuomet davė ženklą obalsiui, kurį šiandien ji mėgsta vis pakartoti: „Mes visą gyvenimą skyrėme Lietuvai laisvinti, dirbome dėl pavergtos Lietuvos“. O jos gyvenimas buvo paskirstytas taip: beveik aštuoniolika metų Sibire, 20 metų Lietuvoje, 50 metų Amerikoje.

1923 metais aštuonioliktuosius bebaigianti Onutė Mozoliauskaitė grįžo į Lietuvą, nemokėdama taisyklingai lietuviškai nei skaityti, nei rašyti. Kalbėjo aukštaičių tarme, kokia buvo kalbama tėvų namuose. Nuo mažens mėgo muziką, ypač styginius instrumentus. Skambino gitara, mandolina, balalaika. Bet kur čia svajosi apie muzikos studijas, kai reikėjo užsidirbti duoną ir mokytis lietuvių kalbos gramatikos. Įstojo į prie Švietimo ministerijos suorganizuotus dvimečius buhalterinės apskaitos kursus, kuriuose buvo sustiprintas lietuvių kalbos mokymas. Juos baigdama susipažino su kompozitorium S. Šimkumi (lemtinga pažintis!). Išklauses jos dainavimo, jis pareiškė, kad Onutė turinti unikalią klausą, o pamatęs jos ilgus pirštus pasakė, kad tokie pirštai sutverti arfai.

1925 m. Onutė persikelia gyventi į Klaipėdą, dirba Klaipėdos uosto valdyboje buhalterė, o šalia

to mokosi Klaipėdos konservatorijoje, lanko studijoms privalomus dalykus: fortepijoną, dirigavimą ir t.t., vis laukdama žadėtosios arfos. Sudužus svajonėms tapti arfininke, ją nuramina studijų draugas Alfonsas Mikulskis, vėliau tapęs jos vyru. „Kam tau arfa, jei yra kanklės.“

1939 metais kovo mėnesį hitlerininkai okupavo Klaipėdą. Ir Mikulskiams reikėjo keltis į dar laisvą Lietuvą. Mikulskiai persikėlė į Vilnių, ir čia kompozitorius ir dirigentas Mikulskis, sutikęs nemažai buvusių savo dainininkų iš Klaipėdos, prie Šaulių sąjungos vėl buria vyrų chorą. Tai buvo „Čiurlionio“ ansamblio įžanga. 1940 m. pradžioje Lietuvą pradėjo aneksuoti bolševikai uždraudė tautines organizacijas, tarp jų ir Šaulių sąjungą. Reikėjo keisti pavadinimą, tad viename choristų susirinkime Vytautas Žemkalnis-Landsbergis pasiūlė chorą ir prie jo esančius šokėjų bei kanklininkų kolektyvus sujungti į ansamblį ir pavadinti M. K. Čiurlionio vardu. Šis ansamblis gimė 1940 m. rugsėjo 22 d., M. K. Čiurlionio gimtadienio proga ir energingai veikė per visą nacių okupaciją gastroliuodamas po Lietuvos miestus ir miestelius. 1944 m. dauguma jo dalyvių turėjo trauktis iš Lietuvos nuo artėjančios antrosios bolševikų okupacijos. Iki 1949 m. Vokietijoje, po to iki 1991 m. Amerikoje „Čiurlionio“ ansamblis garsino Lietuvos vardą tarp savųjų ir svetimtaučių, buvo laisvos, šiuo atveju

Ona Mikulskienė

Vlodo Bacevičiaus nuotr.

užjūrinės, Lietuvos kultūros ambasadorius, skelbęs pasauliui apie sovietų pavergtą Lietuvą.

„Čiurlionio“ ansamblis 1990 metais savo penkiasdešimtmečio jubiliejų atšventė jau laisvoje Lietuvoje, o po metų išsiskirstė, nes garbaus amžiaus ansambliciai suvokė atlikę savo gyvenimo misiją. Ansamblio vadovas, jo siela, Alfonsas Mikulskis mirė Klyvlende 1983 metais. Urną su jo palaikais į Lietuvą O. Mikulskienė pargabeno 1994 metais ir palaidojo Rasose. 1995 m. birželio 1 d. pati visam laikui parvažiavo į Lietuvą. Tada jai buvo devyniasdešimt. Ansamblyje ji išbuvo nuo pirmos iki paskutinės jo gyvavimo dienos. Ir paliko ansamblui paminklą – knygą „Čiurlionio ansamblis 1940–1949. Dienoraštis“. Šį dienoraštį ji rašė nuo 1945 m. pradžios ant popieriaus lapelių, karo metų slėptuvėse, pabėgėlių stovyklose, keliuose... Muzikologas Vaclovas Juodpusis padėjo šią knygą parengti ir išleisti, finansiškai leidybą parėmė JAV gyvenantis Leonas Petronis. Knyga buvo išleista 2000 metais.

✱

Kaip atrodė mūsų šimtametė 2005-aisiais? Mažutė žviritė senučiukė su žilų plaukų kuodeliu viršugalvyje, linksmos mėlynos akys ir – o stebukle! – veidas be raukšlių. Skaistus, giedras veidas. Ilgi gražūs muzikantės pirštai, skoningai palakuoti. Šiltas, patogus, nors ir padėvėtas drabužis. Jaudina užadyta skylutė jame. Jaudina ir ponios Onutės balsas – jaunas, skambus, dūžiantis juoko kristalais, lyg būtų trisdešimtmetė. Kalba sklandžiai, vaizdingai, su humoro gaida. Turi puikią atmintį, prisimena smulkmenas ir gali jas atpasakoti su spalvomis, kvapais, nuotaikom... „Kur Jūsų jaunatviškumo paslaptis?“ – tikriausiai klausia ne vienas, pakliuvęs į kuklų kambarėlį, lankydamas šimtametę muzikantę. Į tą klausimą tarsi atsako didžiulė, kaip trečdalis stalo, Svečių knyga, pilna įrašų, kuriuos joje paliko ir valstybės vadovai, ir kompozitoriai, ir ansamblių atstovai, ir rašytojai, ir dailininkai, ir šiaip visokie svečiai. Aiškia O. Mikulskienės rašysena 1995 m. birželio 1 d. padarytas pirmasis įrašas. „Brangūs sveteliai! Sugrįžau po 50 metų į savo brangią, numylėtą, išdainuotą Tėvynę Lietuvą. Pradėjau gyventi Vilniuje tarp savųjų, artimųjų, naujai pažįstamų, nuoširdžių žmonių. Turiu vilties, kad ši mano Svečių knyga pagražins mano gyvenimo saulėlydžio dienas, primindama apsilankiusius svečius. Svečiai – tai Dievo dovana. Tokių dovanų ir svečių visada lauksiu su meile“.

Kiekviena pragyventa diena – Dievo dovana! Kiekvienas atėjęs pas ją į svečius – Dievo dovana!

Kitos taisyklės irgi yra labai paprastos: *Niekada nenusiminkite, koks bebūtų sunkus metas Jūsų gyvenime! Pasitenkinkite tuo, ką turite. O žmogui reikia labai nedaug. Reikia gerų žmonių, kurie ateina kaip Dievo dovana.*

2005-aisiais švėsdama savo šimtmetį, O. Mikulskienė jau blogai matė, o vaikščioti mėgo. Jau tik su vaikštyne galėjo klaidžioti po tuos tamsius Gerantologijos ir reabilitacijos centro koridorius. Bet ji išsigudrindavo nusileisti nuo trečio aukšto, kuriame gyvena, į pirmą ir užkopti atgal. Mat šalia laiptų čia įrengtos ir nuožulnios plokštumos. Šiandien, deja, nepajėgia išlipti iš lovos... Jos buitimi (pavalgyti, nusiprausti ir t.t.) pasirūpina seselės ir slaugės.

✱

Šalia savo „Dienoraščio“ Ona Mikulskienė yra išleidusi ir mažesnių leidinėlių: 1976 m. A. Mikulskio parašytas tautines Mišias „Už kenčiančią Lietuvą“, dainas vaikams ir jaunimui „Dainuojanti jaunystė“, 2001 m. giesmių rinkinį „Jėzau, Jėzau, ateiki pas mane“. Šiluvos atleidų proga „Giesmės Šiluvos Marijai“, leidybą finansavo žymi išeivijos kultūrininkė Jadvyga Damušienė.

Alfonsas ir Onutė Mikulskiai, remdami vienas kitą, stebuklingai išsaugojo „Čiurlionio“ ansamblį, daugiau kaip 40 žmonių kolektyvą, kurį sudarė dainininkai, šokėjai, liaudies muzikos instrumentalistai ir kanklininkų grupė. „Čiurlionio“ ansamblis buvo lyg viena šeima ir Vokietijoje, ir Amerikoje, kur apsistojo Klyvlende, kai 1949 m. juos į ten iškviėtė vietiniai lietuviai. Mikulskiams ansambliciai buvo lyg vaikai. A. Mikulskis į juos taip ir kreipdavosi: „Vaikučiai...“ Ansambliciai keitėsi, kolektyvas papildydavo naujais nariais, O. Mikulskienė mokė mergaites kankliuoti, atidarė kanklių muzikos studiją, buvo kanklių orkestro vadovė. A. Mikulskis kūrė muziką, dirigavo, net administravo. „Aš jį stengiausi išvaduoti nuo buitinių rūpesčių, kad tik neatsitrauktų nuo kūrybos“, – senolė susimąsto apie praeitį, priblęsta linksmos kibirkštys akyse.

– Ar negaila Amerikos, kur liko Jūsų gyvenimas, Jūsų draugai, Jūsų prisiminimai? – atsišveikindama anuomet paklausiau šimtametės kanklininkės.

– Amerikoje gyvenau sapnuose, o Lietuvoje – dieną. Čia mane lanko daug žmonių, su jais bendrauju, juos myliu, jie man yra Dievo dovana. □

Kalėdinių renginių mozaika

AUŠRA GUDAVIČIŪTĖ

Sriuba tiems, kas laukia Kalėdų

Miesto aikštėje gruodžio mėnesį pilstoma garuojanti sriuba nuteikia savotiškai: truputį keista, truputį nepatogu, bet vis dėlto labiau šilta ir džiugu. Drąsiai ir šeimyniškai Maltos ordino pagalbos tarnyba, broliai pranciškonai bei Lietuvos radijas ir televizija jau antrus metus rengia gerumo akciją „Kalėdinė sriuba“. Akcijos tikslas – vaišinant miestiečius sriuba, surinkti lėšų, kurios bus skirtos vargstantiems paremti. Sriuba, išvirta pagal žinomų Lietuvos žmonių receptus, galėjo vaišintis visi: ir pasiturintys, kurie už vaišes buvo skatinami paaukoti, ir neturteliai.

Kalėdinė sriuba nuo gruodžio 4 d. dvi savaites buvo verdama devyniuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Klaipėdoje, Marijampolėje, Vilkaviškyje, Kaune, Kaišiadoryse, Šiauliuose, Panevėžyje, Rokiškyje. Šių miestų gyventojus, panorusius karštu viralu susišildyti ne tik kūną, bet ir sielą, vaišino

mas glaudesnis ryšys tarp Maltos ordino savanorių ir vietos bendruomenės – politikų, verslininkų – bei tikimasi, kad Maltos ordino veikla taps labiau žinoma ir mažesniuose Lietuvos miestuose.

Visą renginį gruodžio 26-ąją 14 val. vainikuos labdaros koncertas Šv. Jonų bažnyčioje. Jame dalyvaus Judita Leitaitė, Vytautas Juozapaitis, Nelė Paltinienė, Petras Vyšniauskas, Deivis, Rosita Čivilytė, Aistė Smilgevičiūtė, Rūta Ščiogolevaitė, Neringa ir „Tele bim-bam“, Edmundas Kučinskas, Virgis Stakėnas, choras „Brevis“.

Kelionė per Lietuvą Kalėdų link

Almos Adamkienės labdaros ir paramos fondas remia 42 Lietuvos kaimo mokyklas, 18 vaikų globos namų, 4 vaikų ligonines, paramą yra suteikęs daugiau kaip 220 mokyklų. Gruodžio 3 d. tradicinį, jau aštuntąjį, „Coca-cola“ karavaną į kelionę per Lietuvą nuo Lietuvos Respublikos Prezidentūros išlydėjo p. Alma Adamkienė, Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus, projekto iniciatoriai bei rėmėjai: „Coca-Cola HBC Lietuva“ ir „Maxima“ atstovai.

Editos Dermontaitės nuotr.

rūpestingoji Edita Mildažytė, energingoji Neringa Čereškevičienė iš „Tele-bim-bam“, gero ūpo nestokojantys Loreta Sungailienė ir Stanislovas Kavaliauskas, romantiškasis Virgis Stakėnas bei kiti Lietuvos radijo, televizijos ir muzikos pasaulio žiburiai. Jiems talkino Maltos ordino savanoriai bei vienuoliai pranciškonai.

Pernai ši akcija vyko tik penkiuose miestuose, taigi renginys plečiasi. Interviu interneto dienraščiui „bernardinai.lt“ šio sumanymo iniciatorius, Maltos ordino ambasadorius Lietuvoje grafas Douglas'as von Saurma-Jeltsch'as, sakė, kad pernai sriubos dalijimo metu surinktos lėšos buvo prasmingai panaudotos šelpiant, maitinant vargstantčius. „Tačiau šios akcijos idėja nėra vien surinkti pinigų. Reikia kalbėti, ką reikšia būti savanoriu. Jeigu nebus savanorių, nebus kam aplankyti vienišų ligonių ir senelių. Valstybė, savivaldybės kol kas tuo nesugeba pasirūpinti. Todėl patys turime tapti solidarūs su vargšais. Ši akcija – tai solidarumo ženklas.“

„Kalėdinės sriubos“ idėja yra visai lietuviška, o Maltos ordinui tarpininkaujant ji susilaukė ir kitų šalių dėmesio. Į šiemetinės „Kalėdinės sriubos“ renginius, vykusius įvairiuose Lietuvos miestuose, buvo pakviesti tų miestų merai bei kiti tos vietos žinomi bendruomenės atstovai. Taip kuria-

A. Adamkienė su Prezidentu V. Adamkumi į Kalėdų karavaną sunkvežimį įdėjo didelį krepšį kamuolių. Karavanas, prieš traukdamas į kelionę per atokus Lietuvos miestelius ir kaimus, sustojo ir prie Vyriausybės rūmų, prie Seimo, prie Vilniaus savivaldybės pastato, tad į tradicinį labdaros projektą galėjo įsitraukti valstybinių institucijų darbuotojai. Per keturias kelionės dienas karavanas aplankė aštuonių Vilniaus, Kauno, Alytaus regionų miestelių ir kaimų mokyklų moksleivius. Jiems išdalytos prie labdaros projekto prisidėjusių žmonių dovanos.

Kita Almos Adamkienės fondo metams baigiantis surengta akcija – koncertas, padovanotas vaikų namų auklėtiniais. Labdaros koncertas „Stebuklas ateina tyliai...“ įvyko gruodžio 8 d. 6 val. v. šv. Kotrynos bažnyčioje. Į koncertą vaikus iš 1-ųjų, 2-ųjų, 3-ųjų Vilniaus vaikų globos namų, Trakų bei vaikų globos namų „Gilė“ atvežė Labdaros ir paramos fondo užsakyti autobusai.

Gruodžio 15 d. pirmoji šalies ponija Alma Adamkienė Prezidentūroje surengė tradicinę Kalėdų šventę Lietuvos mokyklų vaikams. Šiais metais tradiciją palaikė ir LR Užsienio reikalų ministerija, kuri pakvietė Lietuvos ambasadas tą pačią dieną įžiebti Kalėdų eglutes su užsienio šalyse esančiomis lietuvių bendruomenėmis. Į Prezidentūrą

šiais metais buvo pakviesta per 320 trečių – ketvirtų klasių moksleivių bei grupė moksleivių, atvykusių iš Gruzijos. Kiekvienos mokyklos moksleiviai pristatė ir savo trumpas programėles, o geriausiai pasirodę buvo apdovanoti.

Ir Prezidentas, ir ponija Alma sveikino jaunosius svečius ir visus, stebėjusius renginio transliaciją internetu. „Šiandien pradedame pačią gražiausią šventę – Kalėdų šventę, šeimos šventę ir susibūrimo šventę. Žiūrėdama į šiuos gražius vaikučius, matau labai gražią Lietuvos ateitį“, – sakė ponija Alma.

Švenčių vėrinys Mokytojų namuose

Vilniaus mokytojų namų direktorė Zita Žepnickienė papasakojo, kad per gruodžio mėnesį Mokytojų namuose įvyksta apie 20 renginių. Kalėdinių renginių vėrinys pradedamas verti gruodžio pradžioje. Pagrindinė šių susibūrimų auditorija – šeimos, vaikai ir senjorai.

Kiekvieną žiemos antradienio pavakarę Mokytojų namų kiemelyje etnologė Gražina Kadzytė seka pasakas prie laužo. Mamos, močiutės su mažais vaikais mėgsta šiuos susibūrimus, kurie ypač įspūdingi tada, kai prisninga, spaudžia šaltis, o į Mokytojų namų kiemą vilioja laužas, žolelių arbata, pasakų bobutės istorijos... Gruodžio 8 dieną įvyko kalėdinė mugė – paroda „Angelų vaikai – su meile jums“. Tai jau penktą kartą drauge su LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga vykdomas projektas, kurio tikslas – atvežti į Vilnių negalią turinčius vaikučius iš įvairių Lietuvos vietų, iš įvairių specialiojo ugdymo įstaigų ir parodyti, ką jie geba sukurti. Vaikai demonstruoja savo darbelius ir juos parduoda, taip užsidirbdami pinigėlių savo reikmėms. Tokia mugė organizuojama du kartus per metus – gruodžio mėnesį prieš Kalėdas ir per Atvelykį. Gruodžio 15 dieną šeimos susibūrė į vakarą „Šventą dieną švėsdami, užgimimo laukdami“. Tai projekto „Prie balto Kūčių stalo“, prasidėjusio prieš 10 metų, tęsinys. Šiais metais buvo atsigręžta į jaunas šeimas, į besilaukiančias arba mažus vaikelius auginančias mamas. Renginyje buvo muzikuojama kanklėmis, dainuojamos lietuviškos dainos, dalyvavo B. Dvariono muzikos mokyklos vaikų folkloro ansamblis, kuris parodė vaikams pasakėlę apie zuikį. Mamytės pačios pasidarė eglutei žaisliukų iš vilnos, o jas šio meno mokė meno studijos „Debesėliai“ vadovė Danguolė Račienė. Vakaro pabaigoje visi vaišinosi kalėdiniu pyragu, kūčiukais, mėtų arbata. Gruodžio 17 d. kalėdinių giesmių ir poezijos mėgėjai susirinko į labai populiarią renginį „Kalėdų žvaigždės krinta į širdį“, kuris šiemet vyko jau dešimtą kartą. Tai ramybės, gražaus giedojimo (liaudiškos muzikos ansamblis „Kankleliai“) ir gražių tekstų (skaitė aktorė Gražina Urbonaitė) vakaras. Kalėdinių giesmių koncertus, pasibuvimus organizuoja ir Mokytojų namuose gyvuojantys mokytojų senjorų klubai „Versmė“, „Svetoč“, įvairūs interesų klubai (mokytojai turizmo mėgėjai, sveikos gyvensenos mėgėjai, vegetarai), Lietuvos regionų – žemaičių, dzūkų, rokiškėnų – klubai.

O dar vokalinės muzikos koncertų ciklas „Švenčių belaukiant“, rengiamas kartu su Lietuvos muzikos akademijos Vokalo katedra (docentė Aušra Stasiūnaitė ir jos studentai), kalėdinis dainuojamosios poezijos koncertas (gruodžio 21 d. dainuos Kostas Smoryginas). Gruodžio pabaigoje įvyks tradicinis akordeonų orkestro šventinis koncertas „Su Naujaisiais metais“ (gros Vilniaus mokytojų akordeonistų orkestras „Consona“, Saulius Auglys, Muzikos akademijos vokalistai). □